

Oslo, 12. februar 2023

STLs innspill til den fjerde norske UPR-rapporten

STL (Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn), som samler bredden av tros- og livssynssamfunn til dialog og arbeider for likebehandling, takker for muligheten til å gi innspill til den fjerde norske UPR-rapporten.

Tros- og livssynsfriheten er under press over hele kloden. Det blir stadig flere land som har restriksjoner på religion og livssyn, restriksjonene blir sterkere, og de blir oftere håndhevet. I Norge har vi i flere tiår valgt en annen retning, og Norge har et godt rykte internasjonalt når det kommer til overholdelse av menneskerettighetene. For å være troverdig ute, må vi også ha orden på hjemmebane.

På generelt grunnlag kan vi si at det går bra i Norge på tros- og livssynsfeltet, og vi opplever at det er bred politisk enighet om det livssynsåpne samfunn. Samtidig er det fortsatt noen punkter hvor vi kan bli enda bedre.

Mat i norske institusjoner

Realiseringen av det livssynsåpne samfunn er viktig, med både diskrimineringsrettslige og menneskerettslige aspekter. Å ivareta menneskerettighetene innebærer også retten til å praktisere sin tro, eller sitt livssyn, ikke minst i møte med norske institusjoner. Tro er også praksis. Det gjelder tro- og livssynsbetjening i sykehus og sykehjem, i møte med barnevernet, kriminalomsorgen og i forsvaret og kan handle om mat, vask, klesdrakt, samtalepartnere, transport til gudshus m.m.

Retten til mat er en grunnleggende menneskerettighet. Det er også retten til å utøve sin religion. I en del tradisjoner, som blant annet jødedommen og islam, er det et sammenfall mellom disse to rettighetene. Man utøver sin religion blant annet gjennom å spise i henhold til de krav og begrensninger som stilles av deres tradisjon. Når man er i minoritet kan slike diettkrav iblant by på utfordringer, men de lar seg løse. Om man er innsatt i et fengsel er imidlertid rommet for å finne egne løsninger ytterst begrenset. To israelske statsborgere med jødisk bakgrunn erfarte det da de ble utlevert fra Israel i 2021. Til tross for at Det Mosaiske Trossamfund (DMT) kom med flere gode forslag for å sikre disse fangene kosher-mat, har de innsatte nå hatt over to år med svært vanskelig soning i Norge. En av de innsatte skal ha gått ned 30 kilo i vekt. De har også fortalt at de opplever å miste måltidsfellesskapet med andre innsatte, og at vanskelige forhold rundt både kosthold, religion og sosialt liv i fengslet blir en tilleggsdimensjon ved straffen.

Måten Kriminalomsorgen har begrunnet kosher-nekten på oppleves dessuten som en belastning i seg selv. De har argumentert med at det er vanskelig å skaffe kosher-mat, når det helt åpenbart ikke er det. De innsatte har fått høre at det er deres valg å følge kosher-dietten, men det å følge sin religiøse tradisjons leveregler oppleves ikke som et valg, men som en plikt for svært mange praktiserende jøder.

I forbindelse med denne saken fant Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn det naturlig å se på situasjonen for muslimer i våre fengsler. Så langt tyder våre forespørsler rundt om i fengsels-Norge på at alternativene består av svinefri kjøttmat (som ikke er halal-slaktet) eller vegetar eller veganmat. Fengsler som har en tilknyttet butikk og mulighet for fangene til å tilberede mat gir flere steder muslimske innsatte mulighet til å handle inn halal-produkter på egen hånd. Det innebærer imidlertid en merkostnad da de må betale for dette selv, mens andre fanger får maten gratis.

Den manglende respekten for religiøs begrunnede diettkrav virker diskriminerende og er ikke i tråd med visjonen om det livssynsåpne samfunnet. Vi ønsker et samfunn der religioner og livssyn likebehandles og hvor alle borgere skal kunne praktisere sin tro, eller sitt livssyn, fra vugge til grav, også i norske institusjoner.

Helligdagsfri

Vi savner også tiltak for bedre tilrettelegging for at minoriteter kan avvikle sine helligdager på en mer likestilt måte. Offentlige helligdager er basert på kristne og luthersk-evangeliske tradisjoner. Den eneste åpningen man har i norsk lov i dag for de som har «andre religiøse høytidsdager enn de offentlige helligdagene» (trossamfunnsloven §18), er to selvvalgte dager. Mange har likevel flere høytidsdager enn to, og man kan uansett bli avkrevd å ta igjen «tapt arbeidstid» for disse to dagene. For flere religiøse minoriteter oppleves dette vanskelig, spesielt der helligdagene innebærer religiøse plikter.

Religiøse ledere og oppholdstillatelse

En sak enkelte av våre medlemssamfunn tar opp er at de finner det utfordrende å få visum til sine religiøse ledere. Utfordringene kan være knyttet til visumsøkingen og de formelle kravene i seg selv, men også den lange saksbehandlingstiden i UDI. Dette har resultert i at enkelte av de religiøse lederne, av hensyn til tid og ressurser, må prioritere andre stillinger og besøk i andre land. Enkelte menigheter har ventet nærmere tre år, og venter fortsatt, på å kunne ta imot sine religiøse ledere. Dette oppleves av mange som et hinder for utøvelsen av tro og livssyn, og er ikke i tråd med visjonen om det livssynsåpne samfunnet.

Vi er naturligvis tilgjengelige om noe fremstår uklart eller om det er behov for mer informasjon, og vi bidrar gjerne til videre innspill, dersom det er aktuelt.

Med vennlig hilsen,
Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn v/

Trond Enger
styreleder

Niels Fredrik Skarre
fungerende generalsekretær